

Nezir Pivić, redovni profesor

Pravni fakultet Univerziteta u Zenici

Lejla Zilić-Čurić, viša asistentica

Pravni fakultet Univerziteta u Zenici

NOVI LEGISLATIVNI OKVIR ZA SPREČAVANJE PRANJA NOVCA U BOSNI I HERCEGOVINI – ULOGA PROFESIONALNIH DJELATNOSTI

Sažetak: Jedan od uslova za otvaranje pristupnih pregovora sa Evropskom unijom bio je usvajanje novog Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranju terorističkih organizacija Bosne i Hercegovine koji je usklađen sa evropskim i međunarodnim standardima. Ovaj zakon uvodi sveobuhvatan preventivni sistem usmjeren na rano otkrivanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti pri čemu se posebna pažnja posvećuje ulozi profesionalnih djelatnosti. U radu se istražuje i analizira institucionalni i normativni okvir prevencije pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti definisan ovim zakonom, uz fokus na specifične mjere i zahtjeve koje zakon postavlja pred advokate i notare, kao profesionalne djelatnosti koje imaju ključnu ulogu u identifikaciji i prijavi sumnjivih transakcija. Cilj istraživanja je analiza usvojenih rješenja i mjera te identifikacija izazova s kojima se susreću profesionalne djelatnosti u Bosni i Hercegovini prilikom implementacije ovih mjera.

Ključne riječi: pranje novca, finansiranje terorizma, profesionalne djelatnosti, advokatura, notarijat.

1. Uvodne napomene – pojam, faze i oblici pranja novca

Prema dostupnim izvorima, vjeruje se da pojam „pranje novca“ potiče iz Čikaga, gdje je početkom 20. stoljeća mafijaški šef *Al Capone* osmislio metodu ubacivanja nezakonito stečenog novca u legalne finansijske tokove. Naime, *Al Capone* je otvarao praonice veša kako bi prikrio kriminalno porijeklo svog novca, što je postalo osnova za današnji termin „pranje novca“ (eng. *money laundering*).¹ Smatra se da je pranje novca kao koncept dobio pravni okvir u Sjedinjenim Američkim Državama 1970-ih godina, kada je donesen Zakon o bankovnoj tajni (*Bank Secrecy Act - BSA*). Ovaj zakon je zahtijevao od finansijskih institucija da bilježe i prijavljuju sve transakcije veće od 10.000 dolara, čime se nastojalo spriječiti zloupotrebe u finansijskom sektoru.² Šira javnost je termin prvi put čula 1973. godine, kada ga je britanski list *The Guardian* upotrijebio u članku o aferi *Watergate*, koja je razotkrila ilegalno finansiranje izborne kampanje Richarda Nixona.

Ipak, „ocem pranja novca“ smatra se računovođa Mayer Lansky koji je razvio sofisticirane metode skrivanja porijekla nezakonitih prihoda. Lansky je otvarao račune u bankama smještenim u Švicarskoj, Panami i Bahamima, gdje je deponovao novac stečen kriminalnim aktivnostima. Kasnije je koristio kredite tih banaka kako bi prikazao „prljavi novac“ kao zakonito stečen. Njegovi modeli prikrivanja novca postavili su temelje za mnoge tehnike koje se i danas primjenjuju globalno.

Kada govorimo o definisanju pranja novca, bitno je napomenuti da ne postoji jedna jedinstvena definicija pranja novca. U osnovi, pranje novca je legaliziranje nezakonito stečene imovine koje se odvija u različitim fazama unutar tog procesa.³ Ured za droge i kriminal Ujedinjenih nacija i Međunarodni monetarni fond u dokumentu pod nazivom *Model zakona o pranju novca i finansiranju terorizma* definišu pranje novca kao „proces kojim osoba prikriva ili maskira identitet ili porijeklo nezakonito stečenih prihoda kako bi oni izgledali kao da potječu iz legalnih izvora.“⁴ Drugim riječima, pranje novca je proces prikrivanja nezakonito stečene imovine nastale predikativnim krivičnim djelom. Posmatrano sa krivičnopravnog aspekta, pranje novca se u većini zakonodavstava kvalifikuje kao samostalno krivično djelo koje je, u principu, sekundarnog karaktera jer proizilazi iz predikativnog krivičnog djela. S obzirom na njegovu prirodu, pranje novca nije jedan jedinstven čin nego proces koji se može podijeliti u tri glavne faze: a) Faza plasiranja novca (eng. *placement*) – poznata kao prva faza u okviru koje se nelegalno stečen gotov novac ubacuje u finansijski sistem i ekonomske tokove. Ovo se obično postiže korištenjem gotovine za plaćanje dobara i usluga. Ova faza smatra se ključnom i najrizičnijom jer pruža najveću mogućnost za otkrivanje pravog porijekla novca. b) Faza

¹ Vidi naprimjer B. Unger, *Money laundering regulation: from Al Capone to Al Qaeda*, Chapters, in: Brigitte Unger & Daan van der Linde (ed.), *Research Handbook on Money Laundering*, 2013, Chapter 2, pages 19-32, Edward Elgar Publishing.

² An official website of the United States Government, <https://www.irs.gov/businesses/small-businesses-self-employed/bank-secrecy-act>

³ *Encyclopedia of Crime and Punishment*, edited by Levinson, D, 2002, Berkshire Publishing Group, 1072.

⁴ Ujedinjene nacije, Ured za droge i kriminal i Međunarodni monetarni fond, *Model zakona o pranju novca i finansiranju terorizma*, decembar 2005, str. 1.

ležanja (eng. *layering*) – druga faza u procesu pranja novca tokom koje se nastoji prikriti porijeklo novca kroz niz složenih i često zamršenih transakcija. Cilj ove faze je da se zametne trag ilegalnog porijekla novca. U tu svrhu koriste se razne metode uključujući konverziju valuta, krijumčarenje gotovine, transfere kroz „*shell*“ kompanije, manipulacije osiguravajućim fondovima, korištenje kockarnica, offshore računa i zona, te razne vrste poslovanja kao što su fiktivni izvoz i uvoz. c) Faza integracije (eng. *integration*) – završna faza u procesu pranja novca koja predstavlja trenutak kada ilegalno stečeni novac postaje dio legalnih finansijskih tokova. Nezakonito stečen „prljavi novac“ se u ovoj fazi koristi za ulaganje u zakonite poslovne aktivnosti, čime se stvara dojam legalnog porijekla.⁵

Literatura navodi da pranje novca obuhvata raznovrsne nezakonite aktivnosti koje generiraju „prljavi novac“ i zahtijevaju sofisticirane metode za njegovo prikrivanje i preusmjeravanje u zakonite finansijske tokove. Najčešća predikativna krivična djela iz kojih se generiše „prljavi novac“, koji se kasnije ubacuje u legalne finansijske tokove, jesu krivična djela poput trgovine oružjem i krijumčarenje ljudi, potom krijumčarenje ugroženih vrsta flore i faune, potom trgovina ljudima radi prisilnog rada, seksualne eksploatacije ili trgovine organima.

U početku najčešće predikativno krivično djelo bila je trgovina opojnim supstancama i zadržala se i do dan danas kao jedno od vrlo čestih predikativnih krivičnih djela u procesu pranja novca. Pored navedenog, literatura navodi i druga predikativna krivična djela poput finansijskih prevara kao što su *Ponzi sheme*, gdje se investitori varaju obećanjem brzih povrata, potom reketiranje u okviru kojeg organizirane kriminalne grupe koriste prijetnje, iznude i nasilje kako bi kontinuirano izvlačile sredstva od žrtava.⁶

Vrlo često predikativna krivična djela mogu biti i zloupotreba službenog položaja kao i razni drugi oblici privrednog kriminala koji mogu imati ozbiljne reperkusije po ekonomsku stabilnost, javne institucije i povjerenje u pravni poredak. Globalizacija i tehnološki napredak dodatno komplikuju otkrivanje i sprečavanje ovih aktivnosti.

Krajem 20. stoljeća svjetska ekonomija doživjela je značajne promjene, uključujući liberalizaciju tržišta i smanjenje valutnih kontrola, što je omogućilo slobodno kretanje kapitala na globalnom nivou. U tom kontekstu, pojavljuju se tzv. *offshore zone* – specifična područja koja pružaju pogodnosti transnacionalnom kapitalu, uključujući mogućnost izbjegavanja oporezivanja. Offshore zone omogućavaju nerezidentima registraciju različitih poslovnih subjekata bez obaveze plaćanja poreza, pod uvjetom da se poslovanje obavlja izvan tih zona.

Karakteristike ovih područja uključuju jednostavne i brze administrativne postupke, minimalne ili nepostojeće porezne obaveze, zaštitu povjerljivosti podataka, anonimnost korisnika te pravnu i političku stabilnost. Ove prednosti čine offshore zone idealnim okruženjem za različite oblike pranja novca, omogućavajući da se nezakonito stečena sredstva lako prikažu kao legalna.

Ovakva liberalizacija tržišta i registracija fiktivnih kompanija (*shell kompanije*) u offshore zonama pogodovala je da pranje novca postane značajan izazov za globalne

⁵ D. Iljkić, *Pranje novca u domaćem i stranom zakonodavstvu*, Finansije i pravo, Vol. 3, No 1, 2015, str. 38-39; S. Katušić-Jergović, *Pranje novca (pojam, karakteristike, pravna regulativa, praktični problemi)*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Vol. 14, No.2, 2007, str. 622.

⁶ Tako naprimjer K. H. Dogan, *Corruption, Bribery, and Money Laundering - Global Issues*, Intech Open, 2024, Chapter – D. Matorera, Money Laundering: Trends and Consequences, p. 6-10.

finansijske i sigurnosne strukture. Kao odgovor na ovu prijetnju, međunarodna zajednica poduzela je niz mjera s ciljem borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma, nastojeći ograničiti mogućnosti za zloupotrebu globalnih finansijskih tokova.

2. Sprečavanje pranja novca – izazovi na globalnom nivou i međunarodni standardi

Već od 80.-ih godina prošlog stoljeća međunarodna zajednica, svjesna globalnih prijetnji po finansijski i sigurnosni sektor, intenzivira i predvodi globalnu borbu protiv pranja novca. S tim u vezi, Ujedinjene nacije postavljaju temelje borbe protiv pranja novca usvajanjem međunarodnih dokumenata, koji su se u početku bavili problemom trgovine psihoaktivnim supstancama s obzirom da je pranje novca bilo dominantno povezano sa proizvodnjom i stavljanjem u promet psihoaktivnih supstanci. U početku, pranje novca bilo je dominantno povezano s djelovanjem narko-kartela, što je dovelo do usvajanja Konvencije Ujedinjenih naroda iz 1988. godine, poznate kao Bečka konvencija. Riječ je o prvom međunarodnom dokumentu koji je definirao koncept pranja novca i postavio okvir za njegovo kriminaliziranje.⁷ Bečka konvencija, iako je bila ograničena samo na krivična djela povezana sa trgovinom psihoaktivnih supstanci, propisivala je određene, vrlo efektivne mehanizme za suzbijanje trgovine narkoticima poput zamrzavanja i oduzimanja imovinske koristi stečene navedenim krivičnim djelima.

Godine 2000. Ujedinjene nacije usvojile su Konvenciju Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta (Palermo konvencija)⁸, koja predviđa inkriminaciju pranja novca i određene obaveze državama u pogledu uređenja regulatornog sistema za banke i finansijske institucije, sve u cilju suzbijanja i pravovremenog otkrivanja pranja novca.

Nakon toga, međunarodna zajednica je proširila aktivnosti na uspostavljanje dodatnih međunarodnih instrumenata, uključujući mehanizme nadzora, osnivanje specijaliziranih agencija za praćenje finansijskih tokova i uvođenje obaveze prijavljivanja sumnjivih aktivnosti.⁹

Kada je riječ o aktivnostima na polju suzbijanja pranja novca u Evropi, ključni doprinos dali su Vijeće Evrope i Evropska unija. Godine 1990., Vijeće Evrope usvojilo je Konvenciju o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog krivičnim djelom (Strazburška konvencija),¹⁰ čiji je cilj bio harmonizirati zakonske mjere evropskih država u borbi protiv pranja novca. Vrlo značajan doprinos Strazburške konvencije bilo je proširivanje kruga predikativnih krivičnih djela po principu „*all crimes*“. Ovakav pristup dao je značajniji doprinos efikasnijem procesuiranju pranja novca kao i oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnim aktivnostima.

⁷ Ujedinjene nacije, Konvencija Ujedinjenih nacija protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih tvari, 11 novembar 1990, No. 27627.

⁸ Ujedinjene nacije, Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta, Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 14/2002.

⁹ Ujedinjene nacije osnovala su Forum Globalnog programa Ujedinjenih nacija za borbu protiv pranja novca 2000. godine.

¹⁰ Vijeće Evrope, Konvencija o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog kaznenim djelom (tzv. Strazburška konvencija), CETS broj 198, 1990.

Kasnije, u okviru borbe protiv finansiranja terorizma, Vijeće Evrope je usvojilo Konvenciju Vijeća Evrope o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog krivičnim djelom i o finansiranju terorizma iz 2005. godine (Varšavska konvencija),¹¹ koja se fokusirala na sprečavanje zloupotrebe finansijskih sistema u terorističke svrhe. Varšavska konvencija zahtijeva od država članica osnivanje posebnih agencija za finansijsko-obavještajni rad, čime se dodatno jača međunarodni sistem prevencije i kontrole.¹²

Borba protiv pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti predstavlja jedno od gorućih pitanja političke agende Evropske unije. Tokom posljednjih trideset godina, Evropska unija poduzela je značajne korake ka uspostavi regulatornog okvira prevencije pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti. Tehnološke inovacije poput kriptovaluta, globalni karakter terorističkih organizacija kao i sofisticiranje metode pranja novca kao savremeni izazovi zahtijevaju kontinuiranu prilagodbu regulatornog okvira. Do današnjeg dana Evropska unija usvojila je ukupno šest direktiva usmjerenih na borbu protiv pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti. Prva Direktiva Vijeća 91/308/EEZ o sprečavanju pranja novca (AMLD) donesena je 1991. godine¹³, a njena primjena bila je ograničena na finansijske institucije, s naglaskom na sprečavanje pranja prihoda stečenih trgovinom drogom. Direktiva 2001/97/EZ Europskog parlamenta i Vijeća iz 2001. godine¹⁴ proširila je područje primjene direktive i na druga krivična djela kao i krug profesionalnih djelatnosti na koje se odnose mjere propisane direktivom. Direktive iz 2005. i 2006. godine¹⁵ inkorporiraju preporuke Radne skupine za finansijsko djelovanje (FATF) i uvode strožije mehanizme identifikacije i provjere stranaka.

Četvrta i peta Direktiva donose transparentnost identifikacije stvarnih vlasnika pravnih lica i pravila za višeslojne vlasničke strukture.¹⁶ Pored toga, navedene direktive

¹¹ Vijeće Evrope, Konvencija Vijeća Evrope o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog krivičnim djelom i o finansiranju terorizma (tzv. Varšavska konvencija), CETS 198.

¹² O inicijativama za borbu protiv pranja novca na međunarodnim nivou čitaj više u: T. Petrović, *Inicijativa međunarodnih organizacija u prevenciji pranja novca i finansiranja terorizma*, Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja, Zagre, 2021, str. 26-282.

¹³ Direktiva Vijeća 91/308/EEZ od 10. lipnja 1991. o sprečavanju korištenja finansijskog sistema u svrhu pranja novca, SL L 166, 28.6.1991.

¹⁴ Direktiva 2001/97/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 4. prosinca 2001. o izmjeni Direktive Vijeća 91/308/EEZ o sprečavanju korištenja finansijskog sistema u svrhu pranja novca, SL L 344, 28.12.2001.

¹⁵ Direktiva 2005/60/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 26. oktobra 2005. o sprečavanju korištenja finansijskog sistema u svrhu pranja novca i finansiranja terorizma (SL L 309, 25.11.2005.)

Direktiva Komisije 2006/70/EZ od 1. augusta 2006. o utvrđivanju provedbenih mjera za Direktivu 2005/60/EZ Europskog parlamenta i Vijeća u vezi s definicijom „politički izložene osobe” i tehničkim kriterijima za postupke pojednostavljene temeljite identifikacije stranaka i za oslobođenje na temelju finansijske djelatnosti koja se provodila povremeno ili u vrlo ograničenom obimu, SL L 214, 4.8.2006.

¹⁶ Direktiva 2015/849 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. maja 2015. o sprečavanju korištenja finansijskog sistema u svrhu pranja novca ili finansiranja terorizma, o izmjeni Uredbe (EU) br.

proširuju krug obveznika na advokate, notare, računovođe, agente za nekretnine, trgovce umjetninama, draguljare, aukcionare i kazina. Uvođenjem koncepta stvarnog vlasništva povećana je transparentnost složenih korporativnih struktura, dok se primjena pravila temelji na procjeni rizika kako bi se resursi fokusirali na područja s najvećim prijetnjama. Cilj je onemogućiti prikrivanje vlasništva, dok su pravila o zaštiti podataka i čuvanju evidencija precizirana radi efikasnijeg rada nadležnih tijela.¹⁷

Uprkos navedenim revizijama direktiva uočeni su nedostaci poput nedostatka dosljednih pravila, neujednačen nadzor unutar jedinstvenog tržišta i nedovoljna koordinacija i razmjena informacija između finansijsko-obavještajnih jedinica. S tim u vezi, prošle godine usvojena je Šesta direktiva čiji je cilj uklanjanje postojećih nedostataka putem uvođenja ograničenja na gotovinska plaćanja u Evropskoj uniji i osnivanje tijela Evropske unije za boru protiv pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti.¹⁸

3. Sprečavanje pranja novca u Bosni i Hercegovini – novi legislativni okvir

Međunarodni konzorcijum istraživačkih novinara (ICIJ) stekao je pristup više od 11,9 miliona poverljivih dokumenata i predvodio tim od preko 600 novinara iz 150 medijskih organizacija, koji su tokom dvije godine istraživali tajne informacije poznate kao *Pandora Papers*.¹⁹ Ovi podaci otkrivaju široku mrežu *offshore* poslovanja koja uključuje moćne i uticajne pojedince, uključujući državne zvaničnike širom svijeta. Otkriveni podaci potiču od 14 *offshore* firmi koje globalno osnivaju fiktivne kompanije i druge tajne strukture za klijente koji žele da sakriju svoje finansijske aktivnosti. Analizom ovih dokumenata, ICIJ je identifikovao 956 *offshore* kompanija povezanih sa 336 visokih političara i javnih zvaničnika, uključujući lidere država, ministre, ambasadore i druge. Više od dvije trećine tih firmi registrovano je na Britanskim Virdžinskim Ostrvima, koji su i dalje ključna tačka u globalnom offshore sistemu.²⁰

Pored navedenih *Pandora papers*, skandali poput *Panama papers* i *Bahamas papers* razotkrili su da veliku ulogu u procesu pranja novca imaju profesionalne djelatnosti poput notara, advokata i računovođa. Istraživanje je zapravo pokazalo da su navedene

648/2012 Evropskog parlamenta i Vijeća te o stavljanju van snage Direktive 2005/60/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća i Direktive Komisije 2006/70/EZ.

Direktiva (EU) 2018/843 Evropskog parlamenta i Vijeća od 30. maja 2018. o izmjeni Direktive (EU) 2015/849 o sprečavanju korištenja finansijskog sistema u svrhu pranja novca ili finansiranja terorizma i o izmjeni direktiva 2009/138/EZ i 2013/36/EU.

¹⁷ Podaci dostupni na službenoj stranici Vijeća Evropske unije:

European Council/Council of the European Union, Fight against money laundering and terrorist financing in the EU. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/fight-against-terrorist-financing/>

¹⁸ Direktiva (EU) 2024/1640 Evropskog parlamenta i Vijeća od 31. maja 2024. godine o mehanizmima koje države članice trebaju uspostaviti radi sprečavanja korištenja finansijskog sistema u svrhe pranja novca ili finansiranja terorizma, kojom se mijenja Direktiva (EU) 2019/1937 i mijenja i stavlja van snage Direktiva (EU) 2015/849.

¹⁹ Opširnije informacije dostupne na zvaničnom web portalu Međunarodnog konzorcija istraživačkih novinara (ICIJ): <https://www.icij.org/investigations/pandora-papers/>

²⁰ Podaci dostupni na sajtu <https://www.icij.org/investigations/pandora-papers/global-investigation-tax-havens-offshore/>

profesionalne djelatnosti saučesnici u pranju novca koje koristi *offshore* jurisdikcije i složene korporativne strukture, na način da su pomagali peraćima novca da osnuju takve kompanije, kao i trustove i druge korporativne strukture.²¹

U tom kontekstu, Komitet stručnjaka za evaluaciju mjera protiv pranja novca i finansiranja terorizma (MONEYVAL)²² u saradnji sa Radnom skupinom za finansijsko djelovanje (Financial Action Task Force: FATF)²³ uložio je ogromne napore na globalnom nivou u cilju unapređenja regulatornog režima prevencije pranja novca, koji zapravo fokus stavlja na regulaciju djelovanja profesionalnih djelatnosti poput advokata, notara i računovođa. Osnovni cilj navedenih mjera jeste stvaranje jednog integrisanog sistema prevencije pranja novca u kojem veliku ulogu igraju profesionalne djelatnosti koje su identificirane kao „vratari“ (eng. *gatekeepers*), jer se nalaze na prvoj liniji ulaska „prljavog novca“ u legalne tokove. Provođenjem novih zakonodavnih mjera smanjit će se zapravo prostor za ulazak „prljavog novca“ u legalne tokove prilikom kupovine nekretnina, trgovine dionicama, itd.²⁴

U izvještaju za Bosnu i Hercegovinu za 2023. godinu, Evropska komisija je konstatovala da je potrebno čim prije usvojiti i implementirati strategiju za prevenciju i borbu protiv terorizma i nasilnog ekstremizma u periodu od 2021. do 2026. godine, kao i zakonodavni okvir koji se odnosi na sprečavanje pranja novca i borbu protiv finansiranja terorizma u skladu sa pravnom stečevinom Evropske unije.²⁵ Usvajanje zakonodavnog okvira za sprečavanja pranja novca i finansiranje terorizma od ključnog je značaja kako bi

²¹ Podaci dostupni na web portalu <https://www.icij.org/investigations/paradise-papers/lawyers-accountants-and-other-professionals-play-key-role-in-cross-border-financial-crime-oecd-warns-in-new-report/>

²² MONEYVAL je nadzorno tijelo Vijeća Evrope koje procjenjuje usklađenost zemalja s ključnim međunarodnim standardima za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma, kao i efikasnost njihove primjene. Također, daje preporuke nacionalnim vlastima o potrebnim unapređenjima sistema. Njegova misija je jačanje kapaciteta nacionalnih institucija za efikasniju borbu protiv ovih oblika kriminala.

²³ Financial Action Task Force - Radna skupina za finansijsko djelovanje (FATF) predstavlja globalni nadzorni organ u borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma. Kao međuvladina organizacija, FATF definiše međunarodne standarde koji imaju za cilj sprečavanje ovih ozbiljnih ilegalnih aktivnosti, smanjenje njihove štetnosti i zaštitu društva. Kao tijelo odgovorno za donošenje politika, FATF nastoji stvoriti političku volju i podršku za implementaciju nacionalnih zakonodavnih i regulatornih reformi u ovim oblastima.

²⁴ U izvještaju Moneyvala za 2021. godinu istaknuta je uloga profesionalnih djelatnosti u globalnim trendovima pranja novca i najavljene izmjene regulatornog režima profesionalnih djelatnosti koje će obavezati profesije da uspostave programe za borbu protiv pranja novca na nivou cijele grupe i na taj način otvoriti put za jaču saradnju nadzornih tijela između vlada kako bi se unaprijedio nadzor. Istaknuto je da vlade moraju mobilizirati svoje napore kako bi konačno suzbile zloupotrebe pranja novca koje smo svjedočili posljednjih godina. Izvještaj Moneyvala iz 2021. godine, Vijeće Evrope.

²⁵ Evropska komisija, Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2023. uz dokument Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Vijeću, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regija Saopštenje o politici proširenja EU-a za 2023. godinu, str. 6.

se izbjegao rizik ponovnog stavljanja Bosne i Hercegovine na „sivu listu“ - spisak jurisdikcija koje se nalaze pod pojačanim nadzorom zbog strateških nedostataka u implementaciji navedenih standarda.

S tim u vezi, u februaru 2024. godine u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine usvojen je novi Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranju terorističkih aktivnosti (u daljnjem tekstu: ZSPNFTA)²⁶ koji je usklađen sa ključnim međunarodnim standardima u oblasti sprečavanja pranja novca.

Također, ZSPNFTA usklađen je s Četvrtom i Petom direktivom Evropske unije u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma te je u potpunosti harmonizovan s regulativama koje proizlaze iz 40 standarda i preporuka Radne skupine za finansijsko djelovanje (FATF), kao i s preporukama MONEYVAL-a iz posljednjeg ciklusa evaluacije. Važno je napomenuti da su u ZSPNFTA integrisani i rezultati analiza i procjena rizika od pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti specifičnih za Bosnu i Hercegovinu.

3.1. Uloga profesionalnih djelatnosti u sistemu prevencije pranja novca u Bosni i Hercegovini

ZSPNFTA, kao jedan integrisani sistem prevencije pranja novca na državnoj razini, donosi brojne novine u domenu regulatornog režima profesionalnih djelatnosti s ciljem efikasnije kontrole finansijskih tokova. U osnovi, nove mjere i aktivnosti usmjerene su ka sprečavanju i pravovremenom otkrivanju pranja novca kao i sprečavanju i otkrivanju finansiranja terorističkih aktivnosti. Tako, novi ZSPNFTA doprinosi povećanju transparentnosti finansijskih tokova kroz strožije mjere identifikacije klijenata i praćenja sumnjivih transakcija u finansijskim tokovima. Pored toga, ZSPNFTA nalaže uspostavljanje saradnje obveznika sa Finansijsko-obavještajnim odjelom Državne agencije za istrage i zaštitu (u daljnjem tekstu: FOO), u cilju pravovremenog prijavljivanja sumnjivih transakcija. Brojni su obveznici provođenja mjera za otkrivanje i sprečavanje pranja novca i finansiranje terorističkih aktivnosti a mi ćemo se u radu ograničiti samo na ulogu advokata i notara.²⁷

Finansijski skandali poput *Panama papers* i *Pandora papers* pokazali su brojne slabosti regulatornih režima profesionalnih djelatnosti poput računovođa, advokata i notara. Navedene profesionalne djelatnosti, koje počivaju na zaštićenom i privilegovanom odnosu sa klijentom su, zapravo, odigrale veoma značajnu ulogu u prikriivanju porijekla

²⁶ Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranju terorističkih aktivnosti Bosne i Hercegovine, (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine broj 13/2024 od 19.02.2024.)

²⁷ Obveznici provođenja mjera za otkrivanje i sprečavanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, prema Zakonu, obuhvataju širok spektar pravnih i fizičkih lica. Među njima su banke, mikrokreditne organizacije, davaoci lizinga, institucije elektronskog novca, ovlašteni mjenjači, društva za osiguranje (za životno osiguranje) i njihovi posrednici, društva za upravljanje dobrovoljnim penzijskim i investicionim fondovima, berzanski posrednici, društva za faktoring, te pružaoci usluga povezanih s virtuelnim valutama. Takođe, zakon obuhvata priređivače igara na sreću, revizorska i knjigovodstvena društva, poreske savjetnike, kao i notare i advokate koji učestvuju u finansijskim transakcijama ili poslovima vezanim za nekretnine. Ova široka definicija obveznika osigurava sveobuhvatnu primjenu zakona i njegovu usklađenost s međunarodnim standardima. Član 5. ZSPNFTA.

ilegalno stečenog novca. S obzirom na odjek navedenih finansijskih skandala, sada su profesionalne djelatnosti poput notara i advokata stavljene na prvu liniju odbrane odnosno prevencije pranja novca. Saznanje da ogromne količine „prljavog novca“ ulaze kroz vrata profesionalnih djelatnosti imalo je za posljedicu nove obaveze i specifičnu ulogu koju zakon daje navedenim profesionalnim djelatnostima kako u Bosni i Hercegovini tako i u drugim državama koje su svoje zakonodavstvo uskladile sa navedenim međunarodnim standardima. Međunarodni standardi stoga pozivaju na odgovornost i nameću obaveze profesionalnim djelatnostima u cilju limitiranja ulaska „prljavog novca“ u legalne finansijske tokove.

Naime, notarima i advokatima ovim Zakonom povjerena je uloga jedne vrste istražitelja u preventivnom sistemu pranja novca. Zapravo, s obzirom da su navedene profesionalne djelatnosti svojevrsna vrata ulaska novca u finansijske tokove, ZSPNFTA pred njih postavlja nove, veoma kompleksne izazove koji mogu bitno uticati na dinamiku i opseg svakodnevnih poslova advokatskih i notarskih kancelarija.

U kontekstu analize mjera i obaveza koje se nameću profesionalnim djelatnostima ovim zakonom, na prvom mjestu bitno je analizirati definiciju pranja novca sadržanu u članu u 3. ZSPNFTA. Pa tako, pranje novca se u smislu ovog zakona definiše kao:

- a) zamjena ili prijenos imovine, kada se zna da je imovina stečena kriminalnim aktivnostima ili učešćem u takvoj aktivnosti, a s ciljem prikrivanja ili zataškavanja nezakonitog porijekla imovine ili pružanja pomoći nekom licu koje je umiješano u takve aktivnosti radi izbjegavanja pravnih posljedica počinjenih radnji tog lica;
- b) prikrivanje ili zataškavanje prave prirode, izvora, mjesta porijekla, raspolaganja, kretanja, prava povezanih s vlasništvom ili vlasništva nad imovinom kada se zna da je ta imovina stečena kriminalnim aktivnostima ili činom učešća u takvim aktivnostima;
- c) sticanje, posjedovanje ili korištenje imovine ako se zna u vrijeme prijema da je ta imovina stečena kriminalnom aktivnošću ili učešćem u takvoj aktivnosti;
- d) učešće, udruživanje radi izvršenja, pokušaj izvršenja, pomaganje, podsticanje, olakšavanje i davanje savjeta pri izvršenju bilo koje od navedenih radnji u tač. a), b) i c) ovog stava.²⁸

Na temelju analize navedene norme, primjećujemo da se zakonodavac opredijelio za pristup „*all crimes*“ koji podrazumijeva da predikativno krivično djelo može biti bilo koje krivično djelo, kao i da ono može biti počinjeno kako na teritoriji Bosne i Hercegovine tako i na teritoriji druge države. Pored toga, definicija pranja novca iz ZSPNFTA podrazumijeva i udruživanje radi činjenja krivičnog djela, pokušaj kao i oblike saučesništva poput podstrekavanja i pomaganja.

U tom kontekstu, bitno je napomenuti da se definicija pranja novca data u ZSPNFTA koristi samo za potrebe pokretanja mehanizama preventivnog sistema pranja novca, dakle u okviru pokretanja mjera i radnji koje propisuje ZSPNFTA. Ona obavezuje samo obveznike podbrojane u ZSPNFTA, što podrazumijeva da ukoliko isti posumnjaju na ostvarenje nekog od obilježja pranja novca iz navedene definicije dužni su, u okviru svojih ovlaštenja, posegnuti za mjerama i radnjama koje propisuje ZSPNFTA u cilju prevencije i otkrivanja pranja novca u ranim fazama transakcije.

²⁸ Član 3. ZSPNAFTA.

Analizirajući definiciju pranja novca iz ZSPNFTA možemo zaključiti da se sumnja prostire kako na obilježja radnje izvršenja djela tako i da obilježja saučesništva odnosno pomaganja pri pranju novca ili podstrekavanja na pranje novca. Širok pristup koji ZSPNFTA primjenjuje u kontekstu definiranja pranja novca je, zapravo, jedan od zahtjeva preporuka Radne grupe za finansijsko djelovanje (FATF) koje su inkorporisane u tekst ZSPNFTA. S druge strane, ovako širok pristup stvara i širok spektar obaveza za advokate i notare u kontekstu prevencije pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti. U praksi će se vrlo vjerovatno postaviti pitanje da li bi ovakav širok pristup mogao dovesti do eventualnih nejasnoća u procesu procjene rizika, odnosno da li profesionalne djelatnosti raspolažu sa adekvatnim alatima i smjernicama za procjenu rizika i identifikaciju sumnjivih transakcija.

Pored toga, navedene obaveze profesionalnim djelatnosti nameću pitanje povjerenja kao temeljnog odnosa između advokata i notara sa jedne strane sa njihovim klijentima sa druge strane. U tom kontekstu, FATF u Smjernicama za pravne praktičare ističe da, uz određena ograničenja, pravni profesionalci nisu obavezni prijaviti svoje sumnje ako su relevantne informacije dobijene u okolnostima koje podliježu profesionalnoj tajni ili advokatskoj povjerljivosti. FATF dalje naglašava da su obaveze koje se nameću pravnim profesionalcima u skladu s ulogom pravnih profesionalaca kao čuvara pravde i vladavine prava, te da etički standardi zahtijevaju da pravni profesionalci osiguraju da njihove usluge ne budu zloupotrijebljene.²⁹

U skladu sa članom 5. ZSPNFTA advokati i notari, kao i drugi obveznici, imaju dužnost preduzimati mjere, radnje i postupke za sprečavanje i otkrivanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti i finansiranja širenja oružja za masovno uništenje prije, u toku i nakon vršenja transakcije ili uspostave i trajanja poslovnog odnosa. Zbog obima ovog rada, u radu se obrađuju samo neke od mjera koje ZSPNFTA propisuje, a to su prijava sumnjivih transakcija, izrada procjene rizika, obaveza sačinjavanja liste indikatora i dubinska analiza klijenta.

3.1.1. Prijava sumnjive transakcije i obaveza sačinjavanja liste indikatora

ZSPNFTA u relevantnim odredama daje definiciju sumnjive transakcije koja kaže da je “sumnjiva transakcija”:

svaka pokušana ili obavljena gotovinska i bezgotovinska transakcija, bez obzira na njenu vrijednost i način obavljanja, ako je ispunjen jedan ili više sljedećih razloga: 1) obveznik zna, sumnja ili ima opravdane razloge za sumnju da transakcija uključuje sredstva proizašla iz kriminalne aktivnosti ili je povezana s finansiranjem terorističkih aktivnosti, 2) indikatori za prepoznavanje sumnjivih transakcija, sredstava i lica iz člana 57. stav (1) ovog zakona upućuju na to da postoje razlozi za sumnju na pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti, 3) transakcija odgovara tipologijama ili trendovima pranja novca ili financiranja terorističkih aktivnosti, i/ili 4) kada obveznik procijeni da u vezi s transakcijom, sredstvima ili klijentom postoje i drugi razlozi za sumnju na pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti.

²⁹ FATF, Smjernice za pravne praktičare, str. 18.

S tim u vezi, advokat ili notar dužan je prijaviti sumnju o svakom pokušaju ili obavljenoj sumnjivoj transakciji, sumnjivim sredstvima bez obzira na iznos transakcije i o svakom sumnjivom klijentu ili licu. Obavještenje o sumnjivoj transakciji advokati i notari dostavljaju putem posebno izrađenog softvera, a ukoliko nemaju mogućnost pristupa softveru u tom slučaju obavještenje će dostaviti na drugi način – elektronskom poštom, telefonom, itd.³⁰

Ovdje je bitno istaknuti da, uzimajući u obzir definiciju pranja novca datu u ZSPNFTA, profesionalne djelatnosti imaju obavezu da prijave sumnjivu transakciju u slučaju kada posumnjaju na pokušaj njenog izvršenja, ali i slučaju sumnje na učesće u pranju novca, podstrekavanje ili pomaganje pri pranju novca. Ovakva definicija je vrlo široko postavljena i od advokata i notara zahtjeva poseban nivo predostrožnosti i odgovornosti.

Sumnja se može javiti kod transakcija koje su neuobičajene, vrlo kompleksne i sastoje se od više koraka, kao i transakcija koje uključuju kompanije koje se nalaze u *offshore* zonama.

U cilju što boljeg prepoznavanja sumnjivih transakcija profesionalne djelatnosti dužne su, u skladu sa članom 57. ZSPNFTA sačiniti listu indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija odnosno sredstava i klijenata u vezi s kojima postoje razlozi za sumnju na pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti i istu dostaviti FOO-u kao nadzornom organu u roku od 30 dana od dana sačinjavanja iste. Pored vlastitih indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija, profesionalnim djelatnostima se preporučuje da koriste i listu indikatora koju sačinjava Vijeće ministara BiH.³¹

Na globalnom nivou, Egmont grupa, na osnovu rezultata istraživanja različitih tipologija pranja novca u svijetu, izradila je univerzalne indikatore za prepoznavanje sumnjivih transakcija koji, također, mogu biti od pomoći profesionalnom djelatnostima kod prepoznavanja sumnjivih transakcija u praksi.³²

Kada govorimo o različitim tipologijama pranja novca i univerzalnim indikatorima za prepoznavanje sumnjivih transakcija, Egmont grupa i FATF u svom Izvještaju iz 2020. godine navode da eksploatacija fiktivnih i paravan kompanija igra ključnu ulogu u mnogim šemama pranja novca i predikativnim krivičnim djelima jer omogućavaju integraciju gotovine u poslovanje i premještanje novca preko različitih jurisdikcija koristeći bankovne veze. S tim u vezi, neki indikatori koji mogu ukazati na moguće slučajeve pranja novca uključuju neočekivani i brzi rast novoosnovanih

³⁰ Notari, advokati i advokatska društva dužni su FOO-u u roku od osam dana od dana ovjere ili obrade, u skladu s članom 46. ovog zakona, dostaviti informacije i podatke: a) za svaki sačinjeni kupoprodajni ugovor o prometu nekretnina u vrijednosti od 30.000 KM ili više; b) za svaki sačinjeni ugovor o pozajmici u vrijednosti od 30.000 KM ili više; c) za svaku ispravu sačinjenu s ciljem prijenosa prava upravljanja i raspolaganja imovinom.

³¹ Vijeće ministara BiH, na prijedlog Ministarstva sigurnosti BiH, donosi podzakonski akt kojim se uspostavlja lista indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija odnosno sredstava i klijenata u vezi s kojima postoje razlozi za sumnju na pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti, koja će obavezno predstavljati dio liste indikatora.

³² Egmont grupa je globalno tijelo koje okuplja 164 finansijsko-obavještajne jedinice (FIU). Egmont grupa pruža platformu za sigurnu razmjenu stručnih znanja i finansijskih informacija s ciljem borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma.

kompanija na postojećim tržištima, što često prate značajne gotovinske transakcije usmjerene prema nepoznatim trećim stranama ili primanje neobjašnjivih uplata od istih. Pored toga, indikatori za prepoznavanje sumnjivih transakcija mogu biti također složeni i nepotrebno komplikovani lanci snabdijevanja, koji uključuju višestruke pretovare, potom ranije specijalizirane kompanije koje naglo mijenjaju fokus na potpuno nepovezane sektore. Također, kompanije koje paralelno posluju u više nepovezanih sektora dodatno povećavaju rizik od zloupotrebe u šemama pranja novca.³³

Lista indikatora koju sačinjavaju advokatske i notarske komore kao i lista indikatora koju sačinjava Vijeće ministara BiH imaju za cilj da budu pomoćno sredstvo u praksi u kontekstu prepoznavanja sumnjivih transakcija klijenata. U suštini, od profesionalnih djelatnosti se sada očekuje mnogo veći nivo predostrožnosti što donosi povećan obim posla, potrebu za dodatnom edukacijom i dodatnim resursima za rad. Da bi se uhvatile u koštac sa novim obavezama koje ZSPNFTA donosi, profesionalne djelatnosti bi trebale redovno učestvovati u specijaliziranim edukacijama u oblasti prevencije pranja novca koje će doprinijeti proširivanju postojećeg znanja i vještina u kontekstu prepoznavanja sumnjivih transakcija, izrade procjene rizika i dubinske analize klijenta.

U literaturi nalazimo stavove da ovakve mjere predstavljaju ozbiljan rizik za nesmetano obavljanje pravničke profesije jer zahtijevaju da profesionalne djelatnosti prijave svoje klijente nadležnoj javnoj vlasti u slučajevima sumnjivih transakcija, te da bi reputacija advokata i notara dodatno bila narušena ako se nakon takve prijave pokaže da su sumnje bile neosnovane.³⁴ S druge strane, određeni autori ovakve mjere opravdaju i smatraju da profesionalne djelatnosti moraju biti sposobni objasniti korisnicima usluga da princip prepoznavanja stvarnih vlasnika predstavlja čin dobre vjere od strane korisnika usluga, te da se ne tumači kao narušavanje finansijske povjerljivosti korisnika.³⁵ Uzimajući u obzir navedeno, smatramo da je ključ u postizanju balansa između ostvarivanja ciljeva javnog interesa i profesionalnog i efikasnog obavljanja pravničke profesije, pri čemu je potrebno jačati saradnju profesionalnih djelatnosti sa nadležnim državnim organima i osigurati alate, resurse i edukacije koje će omogućiti advokatima i notarima da efikasno ispune svoje zakonske obaveze a da paralelno s tim ne ugroze etičke standarde svoje profesije.

3.1.2. Izrada procjene rizika i dubinska analiza klijenta

Pored navedenih mjera, još jedna mjera koju novi legislativni okvir za prevenciju pranja novca nameće profesionalnim djelatnostima jeste izrada procjene rizika. U tom kontekstu, ZSPNFTA razlikuje dvije vrste procjene rizika:

- a) „procjena rizika od pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti u BiH“, koja predstavlja jednu sveobuhvatnu analizu, sačinjenu u skladu s ZSPNFTA a kojom se sagledavaju rizici od pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti u BiH;

³³ Egmont grupa/FATF, *Pranje novca putem trgovine: Trendovi i razvoj*, 2020, str. 25. i dalje.

³⁴ E. A. Valvi, *The role of legal professionals in the European and international legal and regulatory framework against money laundering*, Journal of Money Laundering Control, Volume 26(7), 2022, str. 45.

³⁵ M. P. Dharsada et al, *The Role of a Notary in Preventing Money Laundering*, Pena Justisia: Volume 22, No.03, 2023, str. 166.

- b) „procjena rizika od strane obveznika“, predstavlja analizu koju sačini obveznik s ciljem sagledavanja rizika od pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti u vezi s grupama klijenata ili pojedinim klijentom, poslovnim odnosom, zemljom ili geografskim područjem, uslugom, transakcijom, proizvodom ili kanalom dostave.

S tim u vezi, profesionalne djelatnosti dužne su da izrade vlastitu analizu procjene rizika, uzimajući u obzir specifičnost svoje profesije, vrste usluga koje pružaju i profile klijenata sa kojima sarađuju. U cilju prepoznavanja i prijave sumnjive transakcije profesionalne djelatnosti će se služiti kako vlastitiom procjenom rizika tako i nacionalnom procjenom rizika u Bosni i Hercegovini.

Kada je riječ o procjeni rizika, Smjernice FATF za pravne stručnjake ističu da su određene aktivnosti sklonije i podložnije pranju novca, pa tako ističu aktivnosti poput:

- a) kupovina i prodaja nekretnina;
- b) upravljanje novcem, vrijednosnim papirima ili drugom imovinom klijenata;
- c) upravljanje bankovnim, štednim ili vrijednosnim papirima;
- d) organizacija doprinosa za osnivanje, operativu ili upravljanje kompanijama;
- e) stvaranje, operisanje ili upravljanje pravnim licima ili aranžmanima i kupovina i prodaja poslovnih subjekata.³⁶

S tim u vezi, prilikom zasnivanja poslovnog odnosa advokati i notari trebali bi primijeniti procjenu rizika zasnovanu na tri kategorije:

- Rizik od geografskog područja
- Rizik od klijenta
- Rizik od usluge

Kad je u pitanju rizik geografskog područja, advokati i notari bi trebali provjeriti da li je riječ o kompanijama koje imaju sjedište u *offshore* zonama ili drugim geografski rizičnim područjima. Kad je u pitanju klijent, ZSPNFTA nalaže dubinsku analizu klijenta po principu „*Upoznaj svog klijenta*“, koja podrazumijeva identifikaciju klijenta, provjeru identiteta stvarnog vlasnika pravne osobe na osnovu vjerodostojne dokumentacije, potom analizu svrhe transakcije, utvrđivanje porijekla sredstava koja su predmet transakcije kao i kontinuirano praćenje poslovnog odnosa.

U tom pogledu, neki od indikatora sumnjive transakcije u ovom dijelu mogu biti situacije kada je klijent tajanstven ili izbjegava odgovoriti na pitanja ili kad je klijent osuđivan za krivična djela. Da bi se procijenio značajan rizik od klijenta, advokati i notari moraju pratiti rizike povezane sa zemljama – utvrditi iz koje zemlje klijent dolazi i gdje obavlja svoje poslovanje. Ovo je posebno bitno kada su klijentovi interesi smješteni u različitim jurisdikcijama od onih u kojima advokat posluje.³⁷

Kad je u pitanju rizik od usluge, neke usluge su mnogo podložnije pranju novca od drugih, a tu se u prvom slučaju ističe promet nekretnina. Svjetska advokatska komora

³⁶ Radna skupina za finansijsko djelovanje (FATF), Smjernice za pravne stručnjake, 2023, str. 20.

³⁷ International Bar Association, A Lawyer's Guide to Detecting and Preventing Money Laundering, A collaborative publication of the International Bar Association, the American Bar Association and the Council of Bars and Law Societies of Europe, IV. The Risk-Based Approach and Money Laundering Red Flags, 2014, str. 28. i dalje.

(IBA) u Smjernicama advokatima ističe da bi neke od „crvenih zastavica“ (eng: *red flags*) u smislu rizika od usluge trebale biti u sljedećim situacijama:

- a) nesrazmjerno veliki iznos privatnog finansiranja, zadužnica ili gotovine;
- b) značajan porast kapitala za nedavno osnovanu kompaniju ili uzastopni doprinosi u kratkom vremenskom periodu istoj kompaniji;
- c) primanje od strane kompanije uloga kapitala ili imovine koji je visok u odnosu na poslovanje, veličinu ili tržišnu vrijednost kompanije;
- d) izuzetno visoka ili niska cijena vezana za prenos hartija od vrijednosti.³⁸

U principu od profesionalnih djelatnosti ne očekuje se da istražuju svoje klijente nego da, uz pomoć pomenutih parametara a u prvom redu indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija, procjene rizika i dubinske analize klijenta, prepoznaju i prijave sumnjivu transakciju. U tom procesu profesionalne djelatnosti bi trebale staviti do znanja klijentu da su pojačane mjere predostrožnosti zaista jedan vid dobre vjere u cilju suzbijanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti. Efikasnost mjera profesionalnih djelatnosti u ovakvom preventivnom sistemu pranja novca zavisi ponajviše od edukacije pravnih stručnjaka i dobrog menadžmenta unutar advokatske odnosno notarske kancelarije.

4. Umjesto zaključka – izazovi pred profesionalnim djelatnostima

Novi legislativni okvir za prevenciju pranja novca u Bosni i Hercegovini postavlja značajne izazove pred profesionalne djelatnosti čime njihovu ulogu čini jako odgovornom i kompleksnom. Obaveze koje se stavljaju pred profesionalne djelatnosti, poput prijave sumnjive transakcije, izrade indikatora za sumnjive transakcije, dubinske analize klijenta, izvještavanja FOO, iziskuju povećan obim posla i povećane finansijske i kadrovske resurse unutar advokatskih i notarskih kancelarija. Izazov prepoznavanja sumnjivih transakcija zahtijeva visok nivo ekspertize i poznavanje savremenih tipologija pranja novca, drugim riječima zahtijeva kontinuiranu specijaliziranu edukaciju advokata i notara kako bi se na efikasan način odgovorilo postavljenim izazovima prepoznavanja indikatora i prijaljivanja sumnjivih transakcija.

S tim u vezi, uloga advokata i notara u novom ZSPNFTA nadilazi redovnu odnosno tradicionalnu ulogu ovih pravničkih profesija, i dobija obrise određene vrste neformalnih istražitelja u sistemu prevencije pranja novca. U tom kontekstu smatramo da poziciju advokata i notara u ovako osmišljenom sistemu prevencije pranja novca treba posmatrati isključivo kao preventivnu i proaktivnu poziciju koja ima funkciju ranog prepoznavanja sumnjivih transakcija a nikako kao istražiteljsku poziciju koja na sebe preuzima ulogu organa gonjenja u krivičnom postupku.

Navedene pravničke profesije nemaju obavezu da dokazuju niti da se upuštaju u pitanja krivične odgovornosti u slučajevima sumnje za pranje novca svojih klijenata. Njihova uloga ima funkciju pomoći i podrške istražnim organima s obzirom da imaju mogućnost da prepoznaju rizike od pranja novca u ranoj fazi transakcije. Baš zbog svoje pozicije „čuvara vrata“ pri ulasku potencijalno „prljavog novca“ u legalne finansijske tokove, njihova uloga dolazi do izražaja a njihova odgovornost se svodi na prepoznavanje

³⁸ Ibid, str. 28-40.

i prijavljivanje sumnjivih transakcija. S tim u vezi, njihova uloga podrške istražnim organima treba se promatrati kroz prizmu šireg društvenog cilja, a to je prevencija zloupotrebe i jačanje transparentnosti finansijskih tokova.

Uključivanje advokata i notara u sistem prevencije pranja novca dio je globalne strategije i smatra se nužnim za efikasnu borbu protiv pranja novca i finansiranje terorističkih aktivnosti. U cilju što bolje primjene zakona potrebno je osigurati adekvatnu podršku pravnim profesijama poput kontinuiranih specijaliziranih edukacija te stručnih resursa i smjernica.

LITERATURA

Knjige i članci:

1. B. Unger, *Money laundering regulation: from Al Capone to Al Qaeda*, Chapters, in: Brigitte Unger & Daan van der Linde (ed.), *Research Handbook on Money Laundering*, Chapter 2, Edward Elgar Publishing, 2013.
2. D. Iljkić, *Pranje novca u domaćem i stranom zakonodavstvu*, Finansije i pravo, Vol. 3, No 1, 2015.
3. E. A. Valvi, *The role of legal professionals in the European and international legal and regulatory framework against money laundering*, Journal of Money Laundering Control, Volume 26 (7), 2022.
4. K. H. Dogan, *Corruption, Bribery, and Money Laundering - Global Issues*, Intech Open, Chapter – D. Matorera, Money Laundering: Trends and Consequences, 2024.
5. M. P. Dharsada et al, *The Role of a Notary in Preventing Money Laundering*, Pena Justisia: Vol. 22, No.03, 2023.

6. S. Katušić-Jergović, *Pranje novca (pojam, karakteristike, pravna regulativa, praktični problemi)*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Vol. 14, No.2, 2007.
7. T. Petrović, *Inicijativa međunarodnih organizacija u prevenciji pranja novca i finansiranja terorizma*, Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja, Zagreb, 2021.

Publikacije:

1. D. Levinson (ed.) *Encyclopedia of Crime and Punishment*, Berkshire Publishing Group, 1072, 2002.
2. Egmont grupa/FATF, *Pranje novca putem trgovine: Trendovi i razvoj*, 2020.
3. Evropska komisija, *Izveštaj o Bosni i Hercegovini za 2023. uz dokument Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Vijeću, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regija Saopštenje o politici proširenja EU-a za 2023. godinu.*
4. International Bar Association, *A Lawyer's Guide to Detecting and Preventing Money Laundering*, A collaborative publication of the International Bar Association, the American Bar Association and the Council of Bars and Law Societies of Europe, IV. The Risk-Based Approach and Money Laundering Red Flags, 2014.
5. Radna grupa za finansijsko djelovanje (FATF), *Smjernice za pravne praktičare*, 2023.

Pravni izvori:

1. Direktiva (EU) 2018/843 Evropskog parlamenta i Vijeća od 30. maja 2018. o izmjeni Direktive (EU) 2015/849 o sprečavanju korištenja finansijskog sistema u svrhu pranja novca ili finansiranja terorizma i o izmjeni direktiva 2009/138/EZ i 2013/36/EU.
2. Direktiva (EU) 2024/1640 Evropskog parlamenta i Vijeća od 31. maja 2024. godine o mehanizmima koje države članice trebaju uspostaviti radi sprečavanja korištenja finansijskog sistema u svrhe pranja novca ili finansiranja terorizma, kojom se mijenja Direktiva (EU) 2019/1937 i mijenja i stavlja van snage Direktiva (EU) 2015/849.
3. Direktiva 2001/97/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 4. prosinca 2001. o izmjeni Direktive Vijeća 91/308/EEZ o sprečavanju korištenja finansijskog sistema u svrhu pranja novca, SL L 344, 28.12.2001.
4. Direktiva 2005/60/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. oktobra 2005. o sprečavanju korištenja finansijskog sistema u svrhu pranja novca i finansiranja terorizma (SL L 309, 25.11.2005.)
5. Direktiva 2015/849 Evropskog parlamenta i Vijeća od 20. maja 2015. o sprečavanju korištenja finansijskog sistema u svrhu pranja novca ili finansiranja terorizma, o izmjeni Uredbe (EU) br. 648/2012 Evropskog parlamenta i Vijeća te

o stavljanju van snage Direktive 2005/60/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća i Direktive Komisije 2006/70/EZ.

6. Direktiva Komisije 2006/70/EZ od 1. augusta 2006. o utvrđivanju provedbenih mjera za Direktivu 2005/60/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća u vezi s definicijom „politički izložene osobe” i tehničkim kriterijima za postupke pojednostavljene temeljite identifikacije stranaka i za oslobođenje na temelju finansijske djelatnosti koja se provodila povremeno ili u vrlo ograničenom obimu, SL L 214, 4.8.2006.
7. Direktiva Vijeća 91/308/EEZ od 10. lipnja 1991. o sprečavanju korištenja finansijskog sistema u svrhu pranja novca, SL L 166, 28.6.1991.
8. Ujedinjene nacije, Konvencija Ujedinjenih nacija protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih tvari, 11 novembar 1990, No. 27627.
9. Ujedinjene nacije, Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta, Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 14/2002.
10. Vijeće Evrope, Konvencija o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog krivičnim djelom (tzv. Strazburška konvencija), CETS broj 198, 1990.
11. Vijeće Evrope, Konvencija Vijeća Evrope o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog krivičnim djelom i o finansiranju terorizma (tzv. Varšavska konvencija), CETS 198.
12. Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranju terorističkih aktivnosti Bosne i Hercegovine, (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine broj 13/2024 od 19.02.2024.)

Internet izvori:

1. <https://www.irs.gov/businesses/small-businesses-self-employed/bank-secrecy-act>
2. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/fight-against-terrorist-financing/>
3. <https://www.icij.org/investigations/pandora-papers/>
4. <https://www.icij.org/investigations/pandora-papers/global-investigation-tax-havens-offshore/>
5. <https://www.icij.org/investigations/paradise-papers/lawyers-accountants-and-other-professionals-play-key-role-in-cross-border-financial-crime-oecd-warns-in-new-report/>

Nezir Pivić, PhD, Full Professor

Faculty of Law, University of Zenica

Lejla Zilić-Čurić, Senior Teaching and Research Assistant

Faculty of Law, University of Zenica

**NEW LEGISLATIVE FRAMEWORK FOR COMBATING
MONEY LAUNDERING IN BOSNIA AND HERZEGOVINA – THE
ROLE OF PROFESSIONAL PRACTICES**

Abstract:

One of the key prerequisites for initiating accession negotiations with the European Union was the adoption of the new Law on the Prevention of Money Laundering and Financing of Terrorist Organizations in Bosnia and Herzegovina, which aligns domestic legislation with European and international standards. This law introduces a comprehensive preventive system aimed at the early detection of money laundering and the financing of terrorist activities, with particular emphasis on the role of professional activities. This paper examines and analyzes the institutional and normative framework for preventing money laundering and terrorist financing as defined by the new law, with a specific focus on the measures and obligations it imposes on lawyers and notaries as professional activities with a critical role in identifying and reporting suspicious transactions. The aim of the research is to analyze the adopted solutions and measures, as well as to identify the challenges faced by professional activities in Bosnia and Herzegovina in implementing these measures.

Keywords: money laundering, terrorist financing, professional activities, legal profession, notaries.